

difficulties and complicated life circumstances specific to the parents of children with peculiarities of psychophysical development. The structure of the complex program of social and pedagogical support, and its purpose, tasks, peculiarities of construction are offered. The content and tasks of the informational-methodical, pedagogical, social and psychological thematic blocks of the given program are described. The main group forms of interaction with parents that are relevant to the thematic blocks and the purpose of the proposed comprehensive program, such as round tables, seminars, lectures, parent conferences, discussions, business games, parenting meetings, video clubs, thematic days, open-door days, workshops, Parents for Parents Support Club are described. In the research the definitions of the concepts of social and pedagogical support of parents of children with peculiarities of psychophysical development in pre-school educational institutions, educational potential of parents, and content-methodological support are given by the author. The issue of the importance of taking into account the needs and difficulties of parents of children with peculiarities of psychophysical development in the development of the program of social and pedagogical support of parents of this category in the conditions of pre-school educational institutions is defined. Attention is focused on the prospects for further research in the context of the topic.

Key words: children with peculiarities of psychophysical development, complicated life circumstances, social and pedagogical support of parents of children with peculiarities of psychophysical development, educational potential of parents, comprehensive program of social and pedagogical support of parents of children with peculiarities of psychophysical development, content-methodological support.

Стаття надійшла до редакції 09.04.2018 р.

Прийнято до друку 25.05.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 1.17.171

М. О. Яріко

ТИША ЯК АТРИБУТ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО, РЕЛІГІЙНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ

Актуальність теми зумовлена скерованістю сучасного світу переважно на ідею максимально ефективного використання людини. Навіть побіжний аналіз графіків роботи, в якому живе більшість населення України, показує, що безвідносно обсягу доходу, робота стає чимось, заради чого людина існує. І тим самим для більшості людей життя перетворюється на існування, супроводжуване значною кількістю

страхів – втратити роботу, запізнитись, не владнати життя як слід (у сімейному та матеріальному вимірах). Зрештою, це призводить зокрема і до того, що особи пенсійного віку гостро переживають свою непотрібність (вони ж бо не можуть працювати) і намагаються або заповнити чимось цю пустку (безвідносно, діяльністю чи хворобами, чи надмірною ангажованістю у справи дітей), або ж страждають від неврозів та депресій. У традиційних суспільствах існували механізми реагування на таку ситуацію – дні та місяці, коли людина мала можливість бути вічна-віч з собою та іншими людьми, розриваючи коло повсякденності, переосмислюючи ієрархію цінностей. Дослідження таких механізмів та перенесення їх до площини туристичної діяльності може надати можливість повернення до цих практик не лише окремим представникам субкультур та інтелектуальної еліти, але широким верствам населення.

Мета роботи – проведення попереднього аналізу можливості використання практики занурення у тишу в туристичній діяльності. Відповідно до мети поставлено наступні завдання: проаналізувати основні дискурси, в яких актуалізовано концепт «тиша»; виокремити рядоположені елементи духовних практик (такі як споглядання та мовчання); описати основні варіанти використання практики тиші у контексті духовного та творчого розвитку особистості; проаналізувати практику особливості застосування тиші як атрибуту туристичного продукту у культурному та релігійному туризмі.

Практика тиші, у наш час найчастіше сприймається вже не лише як необхідний елемент комунікації, але й як одна з найпопулярніших психопрактик, здавна є одним з найбільш значущих інструментів оздоровлення психологічного, духовного та соціального життя людини. У науковому дискурсі дослідження тиші як онтологічного феномену найчастіше провадяться через ракурс дослідження мовчання у контексті комунікації (пр., Г. Почепцов, Е. Канетті, Л. Вітгенштейн, Н. Артюнова, К. Богданов, М. Епштейн, С. Швачко), компаративних досліджень феноменів мовчання та тиші у різних культурах, у тому числі бізнес-культурах (О. Швець, С. Брайт, К. Шир, Р. Клайр, В. Енінгер), філософії тиші та мовчання (М. Хайдеггер, Х. Арендт, Дж. Кейн, Л. Торо). У контексті розвитку релігійних практик важко знайти твори, в яких не йшлося б про тишу, але найважливішими з них, напевно є ті, які описують традиції споглядання на Сході та Заході.

У традиційних суспільствах тиша була одним з основних атрибутів ініціації. Перебування сам на сам з собою та навколишнім світом становило неодмінний елемент розвитку людини як зрілої соціалізованої особистості. У пізніші часи кожна з світових релігійних традицій обов'язково містить аналогічні практики перебування у тиші на самоті (або ж у тиші, але в соціумі). Фактично, йдеться про те, що кожна людина мала свій позитивний досвід тиші, ця практика не була чимось винятковим. Дещо іншу картину спостерігаємо для сучасного світу, де тиша часто стає або чимось зайвим, тим, на що не вистачає місця у

просторі людського життя, або ж таким інструментом психологічної корекції, використання якого доступне лише небагатьом. Найяскравіше, певно, це можна спостерігати у практиці масового туризму – максимальна наповненість часо-простору інформацією, анімаційними практиками, музикою, пропозиціями діяльності. Певною кульмінацією такого стану речей є славнозвісна у всіх регіонах світу ідея «зроби дію і загадай бажання» – саме у цей момент западає зовнішня тиша (але про внутрішню все ж таки не йдеться).

Певно, з усіх видів туризму тиша у статусі супровідного елемента виникає сама по собі у випадках, коли людина або група людей опиняються на природі. Природа сама по собі спонукає до споглядання, а у сукупності з втомою – до тиші. Подібним чином і в екстремальному туризмі тиша западає як побічний результат концентрації на складній діяльності.

Натомість, для релігійного та культурного туризму тиша є елементом екзистенційним, таким, який повертає людину від існування до буття.

Але насамперед, оскільки існує певна розбіжність у тлумаченні термінів, необхідно зазначити специфіку їх використання. Так, коли мова йде про релігійний туризм, то найчастіше це явище звужують до паломницького та історико-культурного напрямів, але, на нашу думку, доцільним є розширення поняття до «туризм, орієнтований на осіб, свідомих своєї релігійної належності», що дозволить ввести до наукового туризмознавчого простору такі явища, як релігійні реколекції, навчання, спортивні заходи, які беззаперечно можуть бути визначені як форми туристичної діяльності. Аналогічну проблему наразі маємо і з культурним туризмом, який у вітчизняній науці безпосередньо асоціюється з історико-культурним, але за логікою світової науки тлумачиться дещо інакше. Актуалізується саме момент внутрішнього досвіду, який людина отримує при зустрічі з культурною спадщиною, подіями, стилем життя, цінностями та традиціями відповідної дестинації (таке визначення зустрічаємо у звітах Юнеско [1, с. 8]), тобто акцентується не стільки аспект утилітарний – у ставленні до продукту, але співучасть у процесі. Культурний туризм вимагає активної участі. І одним з елементів такої участі є, власне, тиша споглядання. Споглядання твору мистецтва (музичного, образотворчого, театрального), або міського простору, або просто моменту проживання у тому чи іншому культурному контексті. Споглядання, власне, є актом створення тиші безвідносно до наявного звукового простору. Так, можна споглядати картину навіть у шумі туристичних потоків та лекцій екскурсоводів.

Повертаючись до зазначеної вище тези, повторимо, що у практиці релігійного та культурного туризму тиша має визначальний характер, виступаючи в ролі найважливішого елемента, і часто являючи собою маркер, який дозволяє провести розрізнення з аналогічним продуктом масового туризму.

У загальнокультурному контексті можна визначити тишу через бінарну опозицію «смерть» – «життя». Тобто, у першому випадку іде кореляція з небезпекою, ворогом (який затаївся), смертю. У другому ж тиша є тим, що передує життю. Тиша зими є тишею мертвою, а тиша весни бринить, в ній пробуджується життя. За характером звуків, з нею пов'язаних, тиша може бути мертвою, природною чи антропогенною. Тобто, певним парадоксом сприйняття тиші є відсутність агресивних звуків, натомість, природній чи антропогенний білий шум все ж таки вважається тишею. Також певною мірою можна простежити зв'язок з відсутністю рухів. Дж. Форест дає досить змістовний перелік різновидів соціальної тиші, частина з яких лежить у площині суто негативній (смертельна, тиша спільної провини, ворожа, тривожна, байдужа), а частина – позитивна (здивування, співчуття, захват, молитовна) [2, с. 48–49]. Як вже говорилося вище, однією з відзнак сучасного світу є тотальна відсутність тиші (музика у місцях спільного користування, гучна реклама), відсутність соціального простору тиші (у ролі якого раніше виступали сакральні споруди), відсутність внутрішньої тиші.

У загальнокультурному дискурсі, втеча від галасу суспільства може набувати рис культурного туризму через споглядання, яке у свою чергу активізує та провокує творчу діяльність. Серед досить показових прикладів – «Уолден, або Життя у лісі» Генрі Девіда Торо. Фактично, мова про екзистенційний пошук, зупинку у безперервній діяльності на життєвому шляху, проживання самої сутності життя. «Я пішов до лісу через те, що хотів жити розумно, мати справи лише з найважливішим у житті, спробувати чомусь від неї навчитись, щоб не з'ясувалось перед смертю, що я взагалі не жив. ... Я хотів зануритись у саму сутність життя та дістатись до її серця» [3]. Тут маємо певну перекличку з пізнішим вченням М. Хайдеггера, де тиша корелює з справжньою сутністю того, що існує: «Тиша стишує тим, що вона носить світ та речі у їх сутності... Дзвін тиші – не належить людині. Бо людина по суті своїй балакуча» [4]. Справжнє слухання – у прислуханні до дзвону тиші.

Розмежування між екзистенційною зануреністю у простір тиші та втечею, породженою страхом перед соціумом – у спогляданні. Ідеться про створення кореляції між тишею соціальною та звучанням природи. Результатом стає надзвичайно плідна творчість. Показово, що оренда помешкання за межами великих міст або ж довготривале проживання «на дачі» у знайомих, колег, друзів стає одним з атрибутивних елементів, наявних в життєвому шляху багатьох письменників та поетів. Болдіно, Алушта, Куоккала, Судак, Коктебель, Феодосія, Шахматово, Переделкіно стають хронотопами, без яких неможливо говорити про відповідний період історії культури. Відповідно, турпродукт, створений на основі відвідування цих місць або стає черговою банальністю масового туризму, або ж існує у просторі культурного туризму і тоді обов'язково включає в себе цей момент споглядання творчої тиші хронотопу.

Ще раз наголосимо – не йдеться про ескапізм та розбудову славнозвісної «вежі зі слонової кістки», йдеться про максимально плідне проживання тиші.

Через поезію, напевно, відбувається загальнокультурне усвідомлення сутності тиші. Так, серед основних її проявів можна описати наступні: порятунок від болю, тривоги, неспокою, від цього світу, переповненого бурями, *символом рятівної природи*, символом та атрибутом затишку домівки, знак іншого світу, того, що починається за межами цього життя, атрибутом любові, зрештою, тиша є символом смерті, жаху, безнадійності моменту [5]. Але важливо і те, що тиша є неодмінним елементом звучання поетичного твору. Слухачі мають активно створювати тишу для того, щоб почути поетичний твір, але також і автор або декламатор так само створює фрагменти тиші як обрамлення для слів та образів.

Переходячи від контенту елітарної культури до субкультур, варто згадати Дж. Керуака. Культові його твори «У дорозі» та «Бродяги Дхарми» позначаються пошуками себе у різних просторах – у дорозі, самотності, тиші, на природі, серед таких самих шукачів. Для цього типу подорожі характерним є поєднання процесу становлення особистості, плину філософських роздумів, практики мандрівки, подекуди – використання наркотичних речовин для продовження мандрівки в іншому стані-просторі. Тиша у такому контексті стає випробуванням. Особа, яка його проходить, може або втратити здоровий глузд, або ж уповні пізнати та прийняти себе. Подальше повернення до соціуму призводить до перевірки справжності набутого досвіду і ділення ним.

У тому ж просторі американської культури віднаходимо і інший приклад – творчість Томаса Мертона. Митець, письменник, монах-трапіст. Фактично, вся його літературна творчість є популяризацією для світського дискурсу досвіду, набутого протягом духовного релігійного життя. Його твори, присвячені темам тиші, мовчання, самоти, самотності, усамітнення, спогляданню природи, друкуються мільйонними тиражами, стаючи для багатьох путівником духовного життя (безвідносно міри релігійності) і певним відкриттям або простору тиші як такого, або християнської медитації. Власне, тема природи, тиші, самотності, стає основною діалогу між світом релігійним та нерелігійним, між традицією Сходу та Заходу. Промовиста назва «When the Trees Say Nothing», але суттєвою відмінністю від попередніх авторів є беззаперечна присутність Бога у цьому спогляданні природи.

Початок 21 сторіччя відзначився новими аспектами сприйняття життя та ролі тиші. Якщо, наприклад, у Торо та Керуака тиша була альтернативою беззмстовній буденності нудного колообігу життя, а у Мертона стає самим життям, то зараз вона стає альтернативою беззмстовності шаленого ритму життя та перенасиченого інформаційного простору, втечею від завданих суспільством ран. І, як наслідок, закономірним є зростання кількості пропозицій турів до

індійських ашрамів і так званих «йога-турів». Візуалізація цієї тенденції у просторі масової культури – книга та фільм «Eat, Pray, Love». Подорож, яка зцілює. І тиша, в якій людина нарешті починає визнавати перед собою свої зранення і віднаходити у діалозі з іншими шляхи подолання внутрішньої кризи та сенс свого життя. Так знову тиша стає початком повернення до себе і шляхом, виходячи на який, людина отримує можливість переміни існування на життя. Парадоксальним чином тиша, яка тисячоліттями використовувалась як психотерапевтичний інструмент превентивної дії, на сьогодні стає ліками, які лікують соціальні зранення.

Вище вже зазначалось, що безпосередньо пов'язаним з тишею є концепт «споглядання». У контексті культурного туризму споглядання – акт занурення у буття під впливом зовнішнього чинника, яким може бути музика, картина, міський простір, театральна постановка. Фактично – будь-який прояв людської творчості. Суть споглядання – бачення більше, ніж лежить на поверхні. Так, можна говорити про занурення у минулий світ міста, або в його сучасність, буття разом з жертвами історичних трагедій, споглядання життя видатної особистості чи переживання закладеного у видатному творі мистецтва. Туристична подорож у такому контексті перестає бути чимось, що має бути спожитим, і перетворюється на частину життя, період, який кшталтує особистість.

І тут можна розгледіти певну перекличку з двома феноменами 20 ст. Уроками тиші Марії Монтессорі та музикою тиші Джона Кейджа. Відомо, що у системі шкільної та дошкільної освіти проблема тиші стоїть досить гостро. Звичайно, шум навчанню перешкоджає, але найчастіше тиша досягається авторитарними методами, що також не дозволяє особистості розвиватись уповні. Шум стає символом свободи, бунту, протесту, а тиша – символом поневолення, упокорення. Певною мірою, Марії Монтессорі вдалось зробити революцію – створити ситуацію, коли тиша є не чимось, нав'язаним згори, але «тишею затриманого від цікавості подиху» [6], тобто такою, що виникає внаслідок абсолютного ангажування учнів у хід заняття. Але також є тим, що створюється активно, стає результатом свідомої спільної діяльності учасників, стає твором мистецтва і тлом для слухання, вона може стати відчутною, почутою, водночас такою, що має самостійну цінність, і такою, що підкреслює звук. Таким чином виховується і здатність відчувати тишу, і здатність творити тишу. Зрештою, здатність бути собою через перебування у тиші. Певною антитезою такого спільного творення є експеримент «Третя хвиля», проведеного американським вчителем. Йдеться про те, як учні, спровоковані вчителем, активно створювали тишу (але, водночас, мета була суто дисциплінарна), а після того, як вчитель відкрив правду про «таємну організацію» запала тиша фрустрованого розпачу, яка перейшла у галас та крик [7].

Окремим різновидом діяльності людини, для якого тиша має першочергове значення, є музика. Парадоксальним чином можна описати

туриста, що присвятив свій час концертам класичної музики, наступним чином: він іде активно створювати тишу, для того, щоб почути звук.

Пауза може розділяти фрагменти твору, підкреслювати найважливіше, бути обрамленням для звуку, бути рівнозначною звуку. У момент паузи настає тиша, створена спільними зусиллями автора твору, музикантів та присутніх. Фактично, тиша у музиці – найскладніший для відтворення елемент.

Певної кульмінації таке спільне творення досягає у творчості Джона Кейджа. 29 серпня 1952 року під час благодійного концерту на честь підтримки сучасного мистецтва, Девід Тюдор виконав його твір «4'33». Йдеться про п'єсу з трьох частин – 30 секунд, 2 хвилини 23 секунди та 1 хвилина 40 секунд. Кожна частина мала початок та завершення. Але єдине, що можна почути під час виконання цього твору – звуки навколишнього середовища [8]. Цікаво, що сприйняття цього твору може кардинально різнитись – обурення (сприйняття твору як насмішки автора над слухачем та мистецтвом в цілому), конформістське схвалення (всі ж бо прийняли, що то є твором мистецтва), вдумливе слухання-споглядання. Але навіть і в тих випадках, коли не йдеться про настільки радикальне використання тиші, вона є неодмінною частиною виконуваного музичного твору – западає до початку звучання та настає по тому, як всі звуки зникають. Внутрішня (а бажано і зовнішня) тиша є умовою переживання культурної події та явища культури, є атрибутом творчості, безвідносно того – чи мова йде про творчість автора, чи співтворчість глядача.

У просторі релігійного, тиша стає вихідним пунктом віднайдення себе у діалозі з Богом. Відповідно, коли йдеться про релігійний туризм, акцентується момент виходу за межі звичайного соціального та особистого простору задля цієї зустрічі.

Так, у юдаїзмі акцентовано тишу шабату, спокою, який настає по тижню роботі. Але це не лише тиша абсолютного спокою, який повторює вчинок Бога по створенні світу. Це сімейна тиша, у якій звучать спільні ритуальні пісні. Тиша шабату – актуалізація пам'яті завіту з Богом, який протягом історії опікувався своїм народом. Другим простором тиші, який акцентовано у юдаїзмі, є тиша зустрічі зі смертю та тиша молитви – тиша роздумів. Власне, попри загальні стереотипи, поширені в медійному просторі про паломництва хасидів до Умані, один з свідків цієї події був заморожений саме цією молитовною тишею роздумів, яка не порушується навіть звуками розмови.

Коли йдеться про іслам, то більшою мірою наголошується молитовна тиша ночі, особистої молитви, перебування перед Богом. Обряди ж паломництва практично не дають можливості перебування у зовнішній тиші, але тиша внутрішня (тиша споглядання присутності Бога) є одним з атрибутів і хаджу, і умри. Зовнішнім вираженням цього стають слова молитви: «Ось, я перед Тобою, Аллаг, ось я перед Тобою...».

Християнство – тиша зустрічі, акцент на слуханні того, що Христос говорить мені особисто. Просто перебування з Богом. Споглядання. Масові паломництва практично не залишають місця для переживання тиші, але для індивідуальних паломництв тиша зустрічі з Богом і собою у серед природи або у сакральних спорудах є атрибутом. Також окремо можна виділити т.зв. дні зосередження і ігнатіанські реколекції. Тиша стає простором буття, зустрічі, усвідомлення і зцілення.

Для будизму йдеться про тишу медитації, тишу слухання, тишу очищення віж усього зайвого – тобто того, що заважає дійти до стану нірвани, іншими словами – заважає «не бути». Парадоксальним чином, саме через загальний дискурс будизму найчастіше у сучасні культури входить тема медитації та тиші, породжуючи як адекватні вихідні культури форми, так і квазіпсихологічні та квазірелігійні (що, наприклад, можемо спостерігати на прикладах фестивалю «Тавале», ретріти, цикли медитацій під керівництвом чисельних гуру та ін.).

У перспективі подальшого дослідження – аналіз конкретних практик використання тиші у різних соціокультурних просторах і визначення міри можливості та доцільності їх перенесення на український ринок туристських послуг.

Один з атрибутів туризму – здатність через набутий досвід змінювати людей, які беруть участь у подорожі. На жаль, на сьогодні у сегменті масового туризму цей потенціал розкривається досить незначною мірою. Так, наприклад, тиша, яка у традиційних суспільствах є основним елементом виховання особистості, а у релігійному та культурному туризмі стає атрибутом фізичної та духовної подорожі, у просторі масового туризму стає чимось принципово ворожим, таким, чого необхідно позбутись за будь-яку ціну (музикою, голосом екскурсовода, анімацією, кіно та ін.).

У контексті пошуків альтернативи такому масовому дискурсу виникає певна низка явищ, які можна окреслити як «екзистенційний пошук», який може відбуватись у різних ракурсах – релігійний, квазірелігійний, психологічний або ж ракурс творчого споглядання. У будь-якому разі його супроводжуватимуть такі інструменти духовного розвитку як мовчання та споглядання. Парадоксальним чином, стимуляція духовного зростання відбувається через те, що особа зупиняє перебіг звичайного життя, виходить за його межі, замовкає (і таким чином починає чути себе і інших) і отримує здатність бачити. Для релігійного дискурсу йтиметься про зустріч з Богом (і усвідомлення себе у стосунках з Богом), для нерелігійного – про віднайдення себе (як особистості) або ж втраченої здатності творити. Споглядання є неодмінним елементом культурного туризму, як акт занурення у буття під впливом зовнішнього чинника (музики, картини, міського простору, театральної постановки).

Серед конкретних форм, в яких тиша функціонує у просторі туризму, можна назвати наступні: дні зосередження, час переосмислення

свого життя, віднайдення себе (для релігійного дискурсу – пошуки себе у діалозі з Богом, для психологічного – психотерапія), також цикли таких днів зосередження, об'єднаних спільною темою (можуть бути виїзними, організовуватись у спеціальних приміщеннях або на природі, або ж, відбуватись у звичних умовах), окремо для релігійного дискурсу – тиша та мовчання як спосіб життя.

Для культурного туризму тиша наголошується як створення часопростору для споглядання (твору мистецтва, атмосфери хронотопу, акту творчості). І, також, йдеться про пошуки тиші, наповненої життям, яке спонукає творити, спонукає жити на іншому, більш глибокому рівні.

Водночас, у практиці туристичної діяльності в сучасній Україні можна відмітити як наявність продуктивного використання таких інструментів як тиша, мовчання, споглядання (у релігійному туризмі або самостійно планованих акціях культурного туризму), так і наявність маніпуляцій цими техніками (що можна побачити у квазірелігійних практиках, які досить бурхливо розвиваються). Фактично, на сьогодні нарізла соціальна потреба розвитку сегменту культурного туризму, в якому акцентовано мовчання, тишу, споглядання – інструменти духовного розвитку, за допомогою яких можна якщо не вирішити проблему численних залежностей (від гаджетних до наркотичної), то допомогти особистості віднайти шлях їх вирішення і подальшого духовного розвитку.

Список використаної літератури

- 1. Baltic Cultural Tourism:** Estonian, Latvian and Lithuanian National Commissions for UNESCO 2001-2003. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.unesco.lt/uploads/file/failai_VEIKLA/kultura/kulturinisi_turizmas/Baltic_Culture_Tourism_Policy_Paper_Full_Document_Final_Checked.pdf.
- 2. Forest J.** Pielgrzymowanie jako droga przez życie / Jim Forest. – Kraków : WAM, 2009. – 234 s.
- 3. Торо Г.** Уолден, или Жизнь в лесу [Електронний ресурс] / Генри Дэвид Торо – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.ru/INPROZ/TORO/walden.txt>.
- 4. Хайдеггер М.** Язык [Електронний ресурс] / Мартин Хайдеггер – Режим доступу до ресурсу: <http://www.lib.ru/HEIDEGGER/yazyk.txt>.
- 5. Нагуманова Э. Ф.** Концепт «Тишина» в русской и татарской поэзии начала XX века (на материале лирики А. Блока, К. Бальмонта, Дардменда, Ш. Бабича, Н. Думави) // Актуальные проблемы изучения национальных культур, языков и литератур народов Урало-Поволжья. – Чебоксары : Новое время, 2012. – С. 133–140.
- 6. Lekcja ciszy w Montessori** [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://rodzinamontessori.pl/lekcja-ciszy-montessori/>.
- 7. Jones R.** The Third Wave [Електронний ресурс] / Ron Jones – Режим доступу до ресурсу: http://www.thewavehome.com/1976-The-Third-Wave_story.htm.
- 8. Cage J.** 4'33 [Електронний ресурс] / John Cage – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=HypmW4Yd7SY>.

Яріко М. О. Тиша як атрибут екзистенційного, культурного та релігійного туризму

У статті розглянуто проблему зникнення з соціального простору таких елементів життя, як свідоме усамітнення, тиша, мовчання, роздуми, які у свою чергу є атрибутами споглядання або медитації. Проведено аналіз можливості практичного використання в туристичній діяльності занурення у тишу, для чого проаналізовано основні дискурси, в яких актуалізовано концепт «тиша»; виокремлено рядоположені елементи духовних практик (таких як споглядання та мовчання); описано основні варіанти використання практики тиші у контексті духовного та творчого розвитку особистості; проаналізовано практику особливості застосування тиші як атрибуту туристичного продукту у культурному та релігійному туризмі. Доведено необхідність та можливість створення туристичного продукту, який допоміг би особі пройти шляхом самопізнання і, що також важливо, навчитись виносити власні судження про цінність елементів культурної спадщини. Таким чином, йдеться про можливість використання туризму у контексті екзистенційного пошуку особи та суспільства.

Ключові слова: тиша, екзистенційний пошук, туризм, мовчання, культурний туризм.

Ярико М. А. Тишина как атрибут экзистенциального, культурного и религиозного туризма

В статье поставлена проблема исчезновения из социального пространства таких элементов жизни, как сознательное одиночество, тишина, осознанное размышление, которые в свою очередь являются атрибутами созерцания или медитации. Проведен анализ возможности практического использования в туристской деятельности погружения в тишину, проанализированы основные дискурсы, в которых была реализована концепция «тишины»; показаны отдельные элементы духовных практик (таких как созерцание и молчание) выделяются; описывает основные применения практики молчания в контексте духовного и творческого развития личности; проанализирована практика использования тишины как атрибута туристического продукта в культурном и религиозном туризме. Доказана необходимость и возможность создания туристического продукта, который поможет человеку пройти процесс самопознания и научиться выносить собственные суждения о ценности элементов культурного наследия. Современное общество нуждается в инструментах, стимулирующих экзистенциальный поиск человека и общества, а туризм - один из таких инструментов.

Ключевые слова: тишина, экзистенциальный поиск, туризм, молчание, культурный туризм.

Yariko M. Silence as an Attribute of Existential, Religious and Cultural Tourism

The article reveals the problem of disappearing from the social space of such elements of life as conscious solitude, silence, reflection, which in turn are the attributes of contemplation or meditation. An analysis of the possibility of practical use in tourism activity of immersion in silence was conducted, for which the main discourses were analyzed, in which the concept of "silence" was actualized; Separate elements of spiritual practices (such as contemplation and silence) are singled out; describes the main uses of the practice of silence in the context of the spiritual and creative development of personality; the practice of the features of the application of silence as an attribute of a tourism product in cultural and religious tourism is analyzed. The necessity and the possibility of creating a tourist product that would help a person to go through self-knowledge and to make own judgments about the value of cultural heritage elements is proved. Stopping of ordinary life stimulates the spiritual growth of the person. Silence (and beginning to hear others), ability to see, for religious discourse may be also a meeting with God, for non-religious ones – only to find oneself (as a person) or the ability to create. Contemplation is an indispensable element of religious, existential and cultural tourism, and it is an act of immersion in being under the influence of an external factor (music, painting, urban space, theatrical setting). The modern society is need in instruments of the existential search for a person and society and tourism is one of those instruments.

Key words: silence, existential search, tourism, religious tourism, cultural tourism.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2018 р.

Прийнято до друку 25.05.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.